

*Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1253.
Randschrift: "sigillum burgensium de harderwiche"*

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

In dit nummer:

Van de voorzitter	pag. 2
Van de penningmeester	pag 3
Bibliotheek	pag 4
Tussen "Ijsselvliedt en Essenburgh"	pag 5
De "Van Hekerens" en de "Van Bronkhorsten"	pag 6
Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen	pag 8
De toekomst van de amateur-geschiedbeoefening in Gelderland	pag 11
De Najaarsexcursie naar Bredevoort en Bronkhorst	pag. 13
Harderwikers en/of Hierders (6, genealogie)	pag. 18
Van alles wat ver- eeuw -igd	pag 22
Samenstelling bestuur en werkgroepen	pag 28

Van de voorzitter: DE HORTUS

Tijdens mijn zomervakantie, dwalend door het centrum van Antwerpen, kwam ik in de Leopoldstraat. Aan deze straat ontdekte ik de botanische tuin. Een eldorado van planten en bomen in deze drukke havenstad. Je vindt daar veel Antwerpenaren, die er rust en verpozing zoeken en op een bankje een boek zitten te lezen.

De tuin heeft ongeveer dezelfde grootte als onze Hortus, maar de plantenpracht was daar vele malen groter dan die bij ons. Een scala van kleuren tooide de perken. Zoiets zou ook in de Harderwijkse Hortus mogelijk moeten zijn! Tijdens de herdenking, dat het 350 jaar geleden was dat de Gelderse Academie haar poorten opende, roemde de Loco-burgemeester het Academisch verleden. Zou de Loco-burgemeester, die ook stadsbeheer in haar portefeuille heeft, misschien een mogelijkheid kunnen vinden om dit historische park meer aanzien en kleur te geven?

Wil de Hortus echt een stadspark worden, dan moet er meer gebeuren dan alleen maar bordjes bij de ingangen te plaatsen. De bezoekers moeten ook iets te bewonderen hebben. Gras alleen doet doods aan.

Een historische binnen-stad met zo'n ruimte in zijn kern mag men toch niet ongebruikt laten. Hiermee bedoel ik natuurlijk niet de plannen van een aantal raads-leden om er een bewaakte fietsstalling te realiseren. De Gemeente heeft binnen zijn plantsoendienst genoeg knowhow om van de Hortus iets prachtigs te maken.

Ach ja, ik was het natuurlijk vergeten; de financiën. De bottleneck voor allerlei mooie plannen in Harderwijk. Wil de Gemeente het historisch toerisme stimuleren dan zal ze daar geld voor moeten uitgeven. De kost gaat voor de baat uit. Dus College-leden, stroopt uw mouwen op. Het is toch te gek dat de Hortus mager afsteekt tegen de Kruidentuin, die door vrijwilligers wordt onderhouden. En de kosten?

Die kunnen nu misschien betaald worden omdat op de begroting volgens de Wethouder van Middelen zelfs een overschot is.

Van de penningmeester

Fiancieel verslag excursie.

Doordat enkele leden helaas moesten afzeggen of niet zijn komen opdagen, is het aantal deelnemers kleiner dan waarop was gecalculeerd.

In de bus konden wij 32 leden/introducés verwelkomen, maar er was een capaciteit van 50 personen. Ook waren meer lunches gereserveerd dan nodig was..

Dankzij een donatie van de familie Triesscheijn, wegens ziekte verhinderd, van fl. 50,= (waarvoor hartelijk dank) is het tekort beperkt gebleven tot fl. 416,25.

Contributie

Nagenoeg alle leden hebben hun contributie over 1999 voldaan.

De 5 leden die, na 3 verzoeken tot betaling nog niet hebben betaald, zullen zonder nader bericht als lid worden geroyeerd.

Ledenadministratie

Onze vereniging mag zich over een groeiende belangstelling verheugen. Hoewel er ook opzeggingen waren, met meestal een droeve reden, mochten wij dit jaar 45 nieuwe leden verwelkomen. Hier volgen hun namen:

Dhr. E.J.van Asselt
Familie G. Berends
Dhr. A.J. Biesheuvel
Dhr. J. Blom
Dhr.G. Boer
Dhr. J.L. Booij
Dhr. W.M.A. Cossee
Mevrouw G.C. van Dalen
Dhr. J.J. de Fluiter
Dhr. J. Foppen
Dhr. R.de Groot
Dhr. H.W.de Groot
Dhr. P.H.van Halm
Dhr. R.J. Hartmans
Dhr. J. de Heer
Dhr. H.J.ter Hoeve
Mevr. Z.R. Huijting
Dhr. L. Iedema
Dhr. J.L.de Jong
Dhr. H. Karssen
Fam. Knigge
Fam. Knook-van Papenrecht
Dhr. K. Kok

Dhr. F.A. de Lange
Dhr. M.G.van het Loo
Dhr. P. Lozekoot
Dhr. W.G. van Meer
Fotostudio Merjenburgh
G. Morren
Mevrouw L. Mossing Holsteyn
Stichting Archeologie Noordwest
Veluwe
Mevr. H.M.F. Noorlander-v. Diesen
Dhr. mr. G.J. Numan
Dhr. P.den Otter
Dhr. A. A. I. van 't Pad Bosch
Mevr. L. M. Ponssen
Dhr. Fr. Poorter
Dhr. G. S. J. Rutten
Dhr. J. W. Schellekens
Dhr. H. C. Scheuerman
Familie D. Staleman
Dhr. G. Streithorst
Dhr. R.J. Visser
Dhr. L. M. Vliet
Dhr. J. E. Voogd

Herderewich Bibliotheek.

Onze oproep in het vorige Vitepraetje voor een bibliothecaris heeft gelukkig meerdere reacties opgeleverd.

De heer G. Berend, die zich het eerst aanmeldde, zal spoedig met het inventariseren en nummeren van de bibliotheek beginnen. De andere leden die gereageerd hebben zeggen wij hartelijk dank. Misschien kunnen wij in de toekomst alsnog een beroep op u doen.

We hopen dat we u bij het jaarverslag een catalogus van de bibliotheek kunnen aanbieden.

Afgelopen kwartaal werd de bibliotheek uitgebreid met de volgende boekwerken:

1. Terpen - Prof. dr. U.A. van Es.
2. Stad en platteland in de Middeleeuwen - Prof. dr. W. Jappe Alberts.
3. De Moderne Devotie - Dr. J. Roelink.
4. Videoband Monumentaal Groen.
5. Via ons lid B. Karssen ontvingen wij "Orde in 't Gesticht", een eeuw veldwachter op Veldwijk 1898-1998.
6. Van de schrijver Albert de Kuijer ontvingen wij zijn boek "Barts bakermat". Het boek werd ons tijdens de Open Monumentendag in de Grote Kerk door de schrijver overhandigd. Hij maakte op die dag dezelfde tocht als de reis om aan voedsel te komen in 1944. Hij ging vanuit IJsselstein naar het oosten van ons land. Het boek is een autobiografie van de levensperiode van Albert Kuijer rond de Tweede Wereldoorlog in de Julianawijk te IJsselstein.
7. De heer C.F. Falch schonk ons de volgende boeken en boekwerkjes:
Panorama van Utrecht - drs. C.C.S. Wilmer.
1381-1981 Zes eeuwen Nieuwe Kerk te Delft
Bolsward, van handelsstad naar hanzestad - H.A.M. Andela.
Doornspijk, verleden in beeld.
Elburg ... goed bekeken - uitg. Arent thoe Boecoop
Hoorn - W.A. Braasem en H.O.J. de Ruyter de Wildt.
De gebouwen van het St. Pietershof in Hoorn - S. de Jong.
Loevestein - kijkgids.

Allen worden van harte bedankt voor hun schenkingen.

Deze boeken staan nu in onze bibliotheek, gevestigd in het Milieucentrum aan de Jodenkerkstraat op u te wachten om gelezen te worden.

De bibliotheek is open op elke eerste en derde woensdag van de maand. De openingstijden zijn van 14.00 uur tot 16.00 uur.

Helpt u mee ? Zie de binnen-achterpagina van deze uitgave!!

Tussen IJsselvliedt en Essenburgh. Landgoederen op de Noordwest-Veluwe.

Drs.J.Duinkerken.

Landgoederen hadden (en hebben) een grote invloed op hun omgeving, op het landschap. De eigenaars/bewoners behoorden vaak tot de voornaamste inwoners van de streek en speelden een grote rol op sociaal en economisch gebied. De Noordwest-Veluwe telde een groot aantal landgoederen.

Enkele daarvan waren omvangrijke complexen: een statig buitenhuis met tuinen, parken en vijvers, tientallen boerderijen, bossen en woeste gronden. De meeste waren echter klein: niet meer dan een huis (vaak een verbouwde boerderij) met daaromheen een parkachtige omgeving. Veel van die landgoederen zijn verdwenen. Er resten soms niet meer dan enkele sporen in het landschap, die slechts op een kaart of luchtfoto zijn terug te vinden.

De Essenburgh (foto Veluws Museum)

Op initiatief van de historische verenigingen van Oldebroek, Elburg en Nunspeet zijn de overgebleven landgoederen langs de Zuiderzeestraatweg beschreven. Bij deze uitgave zijn meerdere schrijvers met heel verschillende achtergronden betrokken geweest. De diverse landgoederen zijn op zeer uiteenlopende wijze op schrift gesteld. Sommige schrijvers hebben een degelijk stuk geschreven, bijv. over Morren of De Essenburgh.

F.J. Bakker "vertelt" schitterende verhalen over de landgoederen in de buurt van Elburg: de Zwaluwenburg, Schouwenburg, Old-Putten en Klarenburg. Zo verhaalt hij over Jan van der Pol die een fortuin vergaarde in de opiumhandel in Oost-Indië en daarna in de Zwaluwenburg ging wonen en tevens over diens ruzie met admiraal Van Kinsbergen.

Opvallend is dat bij meerdere landgoederen de eigenaren zich op het landgoed zelf lieten begraven.

Daaraan danken we grafkelders op IJsselvliedt, Oldhorst en Morren.

Alle bijdragen proberen inzicht te geven in het ontstaan van het landgoed, de bouw van het bijbehorende huis en de eigenaars en/of bewoners. De lezer zal daarbij regelmatig namen van families en personen tegenkomen die ook een rol in de geschiedenis van Harderwijk speelden, zoals bijv. Pronck en Van Dedem. Tevens is er aandacht voor de flora en fauna van de streek.

Kortom, een boekje dat u uitnodigt op uw fiets te stappen en de beschreven landgoederen te gaan bekijken.

Het boekje is bij Herderewich te koop voor de **gereduceerde** prijs van fl. 17,50
U kunt hiervoor bellen:

J.Duinkerken: 0341- 42 29 16

of de penningmeester: 0341- 41 44 31 (fax 0341- 43 44 03)

De “Van Hekerens” en de “Van Bronkhorsten” J.H.D. van Kuik

Toen ik op zaterdag 9 juli - tijdens de geslaagde excursie naar Bredevoort en Bronkhorst - met mijn vrouw op de heuvel stond waar de burcht van de Heer van Bronkhorst had gestaan, realiseerde ik mij dat er twisten geweest waren tussen de Van Hekerens en de Van Bronkhorsten; verder ging mijn kennis niet. Thuis gekomen heb ik uitgezocht wat er destijds aan de hand was.

T Oude Casteel te Bronckhorts, naar ene oude teekening van C. Pronck 1730

Hopend dat het zeker de excursiegangers zal interesseren, hierbij het verslag.

Reinoud II - Hertog van Gelre - gehuwd met Eleonora van Engeland - dochter van Eduard II - overleed in 1343; zijn zoon was toen tien jaar oud, Eleonora werd Regentes en zij kreeg in die functie te maken met diverse groepen die naar macht cq. invloed streefden. De grootste problemen kreeg zij met haar zwager Eduard, de broer van haar overleden echtgenoot. Eduard was van mening dat hij zijn broer als Hertog van Gelre moest opvolgen.

Gijsbrecht van Bronkhorst koos voor Eduard omdat hij hoopte zijn gebieden aan de IJssel en in Brabant te kunnen uitbreiden ten koste van het Sticht. De Bisschop van Utrecht die dit gevaar onderkende, verzocht de Heer van Hekeren hem bij te staan in zijn komende strijd met de geduchte Heer van Bronkhorst.

In 1350 ontbrandde de strijd tussen de twee ridderfacties. Bij beide partijen sloten zich bondgenoten aan. Afgezien van de opvolgingskwestie speelden er in het conflict nog twee zaken een rol.

Voor alle adellijke heren gold dat het moeilijk voor hen was te leven van de opbrengst van hun grondbezit en uitbreiding was dus wenselijk. Op de achtergrond speelde de oorlog tussen Engeland en Frankrijk een belangrijke rol. Een aantal edelen hadden zich tegen behoorlijke vergoedingen verhuurd, hetzij aan Engeland, hetzij aan Frankrijk. De Van Hekerens wensten aansluiting bij Frankrijk terwijl de Van Bronkhorsten steun zochten in het Engelse kamp. Eleonora stuurde aan op actieve deelneming in de honderdjarige oorlog. Om deze reden kozen de grote steden van Gelre (Roermond, Zutphen, Arnhem en Nijmegen) voor de partij van de Van Hekerens, want zij waren meer gericht op een rustige ontwikkeling van het land zonder buitenlandse avonturen die veel geld kosten. Aanvankelijk hadden de Van Hekerens weinig succes; in 1361 werd Reinoud III in een gevecht gevangen genomen. Eduard dwong hem tot afstand en liet hem gevangen zetten in het kasteel Nijenbeek aan de IJssel. Eduard (1361-1371) streefde ernaar de verhouding met de grote steden te herstellen, hetgeen lukte want zij gaven hun verzet op. Vervolgens werd 10 jaar lang de strijdbijl tussen de Van Hekerens en de Van Bronkhorsten begraven.

Wapen van het geslacht Bronkhorst

In 1371 deden de Brabanders een inval in het met Gelre verbonden Gulik. Eduard zag kans de Hertog van Brabant, in de Slag bij Baasweiler, gevangen te nemen. Na deze slag werd hij verraderlijk gedood, door een pijlschot in het voorhoofd. Als in 1371 Eduard gesneuveld is wordt broer Reinoud - inmiddels enorm dik en vet geworden - vrijgelaten en overleed nog datzelfde jaar. Met hem stierf het eerste Gelderse vorstenhuis uit.

Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen. (1)

Een rubriek voor de leden van Herderewich.

De historische binnenstad van Harderwijk heeft veel mooie gebouwen en plekjes. Regelmatig zien we dat er gewerkt wordt aan het opknappen of onderhouden daarvan. Toch zijn er hier en daar situaties die wat meer aandacht zouden verdienen. Soms valt dat duidelijk op; soms gaat het om minder opvallende kleinere zaken. In deze rubriek geven we graag de gelegenheid een korte signalering te plaatsen (liefst met foto) van een object dat U als historisch geïnteresseerde lezer opvalt en waarvan het wenselijk zou zijn dat het opgeknapt wordt. Misschien is het de eigenaar van dat pand of situatie zelf nog niet eens opgevallen.

Een rubriek om door positief bedoelde signaleringen de eigenaar (ongeacht wie dat is), attent te maken op de situatie en te stimuleren er aan mee te werken onze binnenstad fraai te houden of nog mooier te maken. Na verloop van tijd zullen we nagaan welke signalering het meest en snelst tot resultaat heeft geleid. Daarvoor beraden we ons nog op een blijk van waardering vanuit Herderewich. Indien U geen foto bij uw signalering kunt toevoegen, dan zal de redactie dat proberen als het object daartoe geschikt blijkt en past in deze rubriek. Graag zien we inzendingen van onze leden voor deze rubriek tegevoet.

Voorbeelden uit onze vorige uitgave:

Geweldig!

We hebben kunnen constateren, dat de zij-gevel van de Smeepoort inmiddels effectief is aangepakt. Slechte stukken zijn uitgehakt en gepleisterd.

Nu nog een verflaag aanbrengen (liefst niet al te oogverblindend wit) en ook aan deze kant, de binnenstad in- en uitgaand, ziet het er dan weer "pico bello " uit.

Ons compliment

opknopbeurt in uitvoering

We zijn benieuwd naar het eindresultaat !

Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen. (2)

Een rubriek voor de leden van Herderewich.

Wat klimop tegen een muur kan erg mooi staan. Het levert wel spinnen op, maar het is door de zelfhechtende worteltjes nauwelijks schadelijk voor de muur zelf.

Anders is het als wortels van planten en zelfs bomen(!) zich nestelen tussen de voegen en deze eruit drukken. Water en vorst doen de rest.

Eénmaal per jaar onkruid en beginnende boomgroei verwijderen: dat staat beter en schade aan "onze" historische stadsmuur wordt voorkomen.

De toekomst van de amateur-geschiedbeoefening in Gelderland

door Hen Vrieling

Op zaterdag 16 oktober organiseerde het Gelders Oudheidkundig Contact een bijeenkomst in Arnhem voor historische verenigingen, archieven en amateur-historici. Nogentig deelnemers van de Gelderse geschiedenis, vertegenwoordigers van 22 historische en oudheidkundige verenigingen en 6 archieven, vormden het aandachtige gehoor van een aantal deskundige sprekers.

Herdenewich werd vertegenwoordigd door de heren De Jong, Ullman, Duitkanten, Numan en Vrieling.

Het thema van de bijeenkomst was :

Wie vander maet de geschiedbeoefening in Gelderland ?

Het blijkt dat al jaren allerlei interessante historische kwesties betreffende de geschiedenis van Gelderland niet of slechts fragmentarisch worden onderzocht. Om deze onderwerpen onder de aandacht te brengen van historische en oudheidkundige verenigingen en om het onderzoek daarmee door amateur-historici te stimuleren, heeft de Redactie Historische Publicaties Gelderland de "Lanceringlijst van de Gelderse geschiedenis in de negentiende en twintigste eeuw" laten samenstellen.

De Lanceringlijst is een handzaam boekje geworden met opschrijvingen van de onderzoeksaanvragen op een aantal gebieden: landschappelijke ordening, overheid, economische en sociale geschiedenis en cultuurschiedenis. Bij ieder onderzoekgebied geeft het boekje in heel kort de "kwesties" aan en een literatuurlijst.

Of en in hoeverre het boek het onderzoek door amateur-historici zal bevorderen, zal de toekomst moeten leren. De RGHG wil in ieder geval geen eijverschuldige houding aannemen, maar het amateur-onderzoek coördineren en professionele begeleiding bieden aan werkgroepen van actieve leden van historische verenigingen. Zij heeft daartoe een aantal onderzoeksprojecten uitgekozen, t.w. "Kluisaren en gekonvansen na 1850" en "Landschappelijk landschap de Oude-Lijvel".

De Provincie Gelderland wil voor dit doel een extra budget beschikbaar.

Het onderzoek naar het doctoraat na 1960 zou in alle gemeenten van Gelderland kunnen worden gehouden. Ook Herdenewich zou eraan kunnen deelnemen. De begeleider van de RGHG zal een onderzoeksopzet maken, een handleiding samenstellen en een lijst van historische bronnen opstellen.

Het onderzoek naar kluisaren en gekonvansen zal uitgebreidj onderzoek betreffen als - Wie werden er in die tijd gekonvans? Wat waren dat voor mensen? Wie had invloed? Wie kende wie? Wie zal in welke commissie? Enkele wie werden zij gekonvans? Hoe ontwikkelde zich de portretten partijen op nationaal niveau? Welke veranderingen vertoonden zich in de politieke constitutie?

Wie weten dat nationaal partijorganisaties in het laatste kwart van de negentiende eeuw maar heel langzaam hun vorm kregen op gemeentelijk niveau. Waar hoe verliep dat na 1850 in onze stad ?

De waarde van zulk onderzoek zit voor een belangrijk deel in de gezamenlijke activiteit van het onderzoeken zelf. Het is bijzonder interessant om met een aantal leden van Herderewich archiefonderzoek te doen. Daarnaast gaat het natuurlijk ook om het eindproduct, dat zowel een boekje voor de eigen vereniging kan zijn, als een bijdrage tot provinciaal onderzoek.

De heren Duinkerken en Vrielink willen graag aan de slag met een groep leden van Herderewich om het Harderwijkse gedeelte van het Gelderse archiefonderzoek naar het electoraat, vorm te geven.

Zodra de begeleider van de RHPG met zijn/haar onderzoeksplan komt, zullen de leden van Herderewich over de vorming van een Werkgroep Electoraat geïnformeerd worden.

Het middagprogramma bestond uit een excursie per bus langs de Oude IJssel, de bakermat van de Nederlandse ijzerindustrie. Langs de Oude IJssel werd voor het eerst in Nederland in hoogovens ijzererts gesmolten. De grondstof was het ter plaatse gedolven ijzer-oer (= gehydrateerd ijzeroxide, gevormd in drassige beekdalen). De oudste ijzergieterij dateert van 1689 en stond in Rekhem, bij Gaanderen.

IJzersmelterij in de Achterhoek

De tocht voerde langs een aantal ijzer-gieterijen en metaalfabrieken naar Ulfst, waar de deelnemers een expositie bezichtigden in de monumentale bedrijfsgebouwen van de DRU (Diepenbrock en Reigers Ulfst), een bedrijf dat vanaf 1754 heeft bestaan.

De expositie geeft een overzicht van de regionale ijzerhistorie en is samengesteld door de actieve Oudheidkundige Vereniging Gemeente Gendringen. Ooit zal op deze plek en met o.a. de nu tentoongestelde voorwerpen het Nederlands IJzermuseum gesticht worden. Gezien de nu al interessante collectie zal het Nederlands IJzermuseum een trekpleister worden voor een ieder die belangstelling heeft voor oude techniek, industrieel erfgoed en geschiedenis.

Misschien een reisdoel voor een dagexcursie van Herderewich in één van de komende jaren ?

De Najaars-excursie naar Bredevoort en Bronkhorst.

R.van der Schaaff

Het was nog niet helemaal licht en net niet helemaal droog. Op de bekende verzamelplaats aan de Vondellaan stond ruim 10 % van de leden van Herderewich te wachten op onze reiskoets voor deze dag. Precies op de afgesproken vertrektijd verscheen de nieuwste aanwinst van vervoersbedrijf Smit bv, een nog maagdelijk witte reisbus. Snel zocht iedereen een plaatsje op en werd vertrokken met bestemming de steden Bredevoort en Bronkhorst. Na wat gezoek om onze stad uit te komen, er wordt immers druk gewerkt aan de toegankelijkheid uit het Oosten, kregen we wat algemene informatie over de dagindeling en de plaatsen van bestemming. Eén en ander keurig op papier gezet en mondeling toegelicht door de bedenker van deze tocht, de heer J.C.de Groot. De rit verliep voorspoedig. Na Apeldoorn de A 50, de A 12, de A 18 en de N 318 kwamen we in Bredevoort. Daar arriveerden we keurig op schema. Deze route lijkt saai, maar wie tijd had om naar buiten te kijken kon een hoop moois zien. De herfsttinten begonnen het landschap te kleuren. Het verschil tussen het Veluweland onder en boven de IJsselvallei, gevolgd door het coulissenlandschap van de Achterhoek. Dit alles levert in maar net een uur rijden vier totaal verschillende uitzichten op.

Bredevoort.

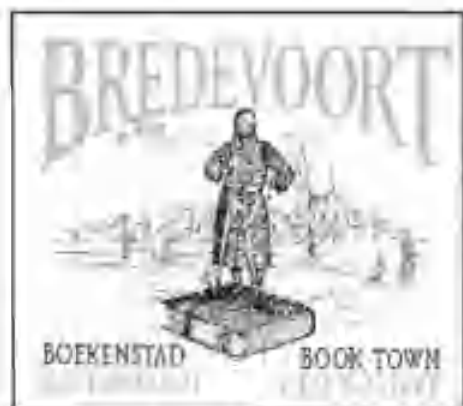
We mochten niet met de bus de stad in; parkeerden aan de rand en liepen naar het centrum. De molen vrolijk zwaaiend met de wieken, wees ons de weg. De kreet "koffie" had al een paar keer geklonken, dus werd het restaurant Bertram opgezocht. Hier leek het elektrisch licht nog niet tot deze contreien doorgedrongen te zijn, maar na even wennen bleek de kaars-verlichting ruim voldoende te zijn om te zien dat we in een zeer sfeervolle

pleisterplaats waren aanbeland. Gezeten onder de hanenbalken aan grote tafels, banken erom heen en de geur van koffie, werd de vrij lastige trap naar boven snel vergeten. Koffie met koek, kennismaken met onze gids en even bijkomen van de rit. De gids begon vast met vertellen over Bredevoort, niet te veel, want het moest tot het laatste moment spannend blijven. Hij legde ook uit dat er drie stadsgidsen waren.

Eén was vroeger accountant en deed zijn verhaal dus heel nauwgezet. Nummer twee was Neerlandicus en Historicus en vertelde een zeer deskundig verhaal. Wat onze heer Jan D. de Ruijter vroeger heeft gedaan vertelde hij ons niet. Volgens zijn eigen zeggen rommelde hij maar wat aan met zijn gidsen-verhaal. Het sloeg echter wel goed aan bij ons gezelschap.

De koffie was op en we gingen op stap. We startten op 't Zand, een plein voor het restaurant bij het beeldje van Hendrikje Stoffels. Daar hoorden we niets over, dat was om het spannend te houden voor later. We kregen eerst uitleg over Bredevoort. De stad ligt op een zandplaat midden in een moeras, een positie die te vergelijken is met die van

Bourtange of Coevorden. Een zeer strategische plek om vijanden de doortocht moeilijk te maken. Daartoe werd hier een kasteel gebouwd, dat in 1181 voor het eerst op de goederenlijst van de Bisschop van Keulen wordt genoemd. Rondom dit kasteel vestigden zich de "Borgmannen". Borgmannen waren adellijke leenmannen, die als tegenprestatie voor het Leengoed, diensten moesten verlenen aan de Heer van Bredevoort en daarom bij het kasteel moesten wonen. Ze bouwden hun borgmanshuizen op de voorburg van het kasteel. Er was één uitzondering, de

familie te Lintelo. Zij bewoonden even buiten Bredevoort het huis "Valfort". Dit mocht alleen nadat de heer des huizes beloofd had om in geval van nood direct en geharnast naar het kasteel te komen.

Zo ontstond een ommuurde stad met een dubbele gracht. Hieraan kwam letterlijk in één klap een einde toen in 1646, nadat de stad al twee branden had meegemaakt (vergelijk Harderwijk 1503), het kruitmagazijn door blikseminslag werd verwoest. De stad werd met de grond gelijk gemaakt. Hieraan dankt Bredevoort de twijfelachtige eer één van de weinige in de 17e eeuw gebouwde Protestantse kerken te bezitten, overigens wel genoemd naar St. Joris. Op de plaats van het kasteel heeft later een school gestaan en daar is nu het centrum van het boekengeburen. Vanaf 't Zand begon de wandeling. We werden gewezen op speciale wapenschildjes die aan de huizen bevestigd waren. Vroeger waren de borgmanshuizen van een wapenschild voorzien, nu wordt die traditie voortgezet door schildjes te plaatsen op huizen die op dezelfde plaats staan. Helaas is niet bekend waar de borgmanshuizen precies stonden. De schildjes zijn er niet minder leuk om.

In 1679 kwam de Heerlijkheid Bredevoort in bezit van stadhouder Willem III en werd daarmee eigendom van het Huis van Oranje. Volgens onze zegsman zal koningin Beatrix als ze in de buurt is, altijd even een bezoek aan haar stad brengen. Vroeger hadden de Oranjes er een eigen residentie. Tegenwoordig is dat Huize "St. Bernardus" een bejaardenhuis.

Als we beloofden ons netjes te gedragen en vooral niet over het gras te lopen, mochten we door de tuin wandelen.

Zo gedaan. We kwamen uit bij een deel van de oude stadsgracht; duidelijk was te zien dat hier één van de zes bolwerken, aangelegd door Prins Maurits, heeft

gelegen. Dit was ook de plek waar de stadsbeul de heksen aan de waterproef onderwierp. Na dit sinistere gebeuren even verder wandelend, zagen we een romantisch prieeltje. Geheel opgetrokken uit hout, compleet ingericht maar nooit meer gebruikt. Had ik zo'n 50 jaar geleden moeten weten !

Er vlak bij een kapelletje van groen. Daar stond een bord bij dat er kaarsen te koop waren, dus kennelijk wel in gebruik. Zo langs de gracht lopend kwamen we bij de Aaltense Poort. Van de originele poort is slechts een klein stukje stenen muur over. Nu staan er een paar appartementen-gebouwen die heel suggestief het idee van een poort doen herleven. Door de "poort", even verder, op de hoek Landstraat en Kerkstraat het café " De Zwaan" met een heel aardig dakkapel-achtige uitbouw. De naam staat behalve boven de deur ook nog verwerkt in een tegelmozaïek in die dakuitbouw en op het uithangbord. Via de Kerkstraat naar de R.K.Kerk. Vroeger lag op het pleintje voor de kerk, ter verdediging van de stad, een rondel. Helaas voor de verdedigers voldeed het niet aan de verwachtingen toen Prins Maurits in 1597 juist hier de stad binnentrok. Daarna gingen we 't Walletje op, een steegje dat uitkomt bij de "Prins van Oranje", de walkorenmolen uit 1872. De molen is volledig intact en maalt voor de warme bakkers uit de omgeving. Door zijn hoge ligging op het bolwerk "Welgemoet" vormt het een zeer fraai herkenningspunt voor de stad.

*"De Prins van Oranje." bouwjaar: 1870,
type beltkorenmolen, vlucht: 25 m.
Inrichting: 2 koppels maalstenen.
Bedrijfsvaardigheid: bijna dagelijks in bedrijf
op vrijwillige basis.*

*Openingstijden: wanneer de wieken draaien
en op afspraak.*

Geschiedenis:

*Omstreeks 1700 is door koning-stadhouder
Willem III, als heer van Bredevoort,
toestemming verleend voor de bouw van een
standermolen op Treurniet, één der zes
bolwerken van de stad.*

*Op hetzelfde bolwerk is in 1870 de huidige
molen gebouwd, nadat de standermolen in
1869 afbrandde.*

De molen is in 1968 gerestaureerd.

Eigenaren van de molen: Gt. Wm. Heusinkveld

(1870 - 1890) en F. Heusinkveld (1890 -1920), J.W. Woordes. (1920-....)

We kwamen langs de Vismarkt. Daar zagen we de zoveelste stadspomp en het huis waar vroeger de Synagoge was gevestigd. En weer klonk ergens uit het

gezelschap de kreet: "Hebben we in Harderwijk ook". Waarschijnlijk is hier echter slechts éénmaal een vis verkocht volgens onze gids, wel wat anders dan in Harderwijk dus. Op de Markt staat de, reeds eerder genoemde, in laat-gotische stijl opgetrokken Sint-Joriskerk. Het oudste gedeelte, het koor stamt uit de 14e eeuw. Ze zal niet groter zijn dan onze Catharinakapel, maar is veel breder. Aan de ene kant is aan het koor in 1640 een uitbouw gemaakt met een balkon met een gewelfd dak. Dit werd de boerenzolder genoemd omdat boeren die door werkzaamheden te laat kwamen hier via de achterdeur konden plaats nemen. Achter in het koor zijn de (nu dichtgemetselde) melaatsenramen of hagogscopen waardoor melaatsen de dienst konden

volgen, nog terug te vinden. Aan de andere kant is veel later een consistoriekamer en c.v. ruimte aangebouwd. In de kerk zelf een fraaie rococo preekstoel uit 1762 voorzien van twee familiewapens en een oud aandoend fraai orgel. Toen de kerk aan een nieuw orgel toe was en er niet veel geld in kas zat, bouwde in 1834 Naber - een bekend orgelbouwer uit de streek - dit exemplaar van overgebleven onderdelen van oude orgels. Volgens onze gids werd er door de jaren heen door velen aan gesleuteld, maar tijdens de laatste restauratie werd het weer in zijn originele staat met zijn originele "Nader"klankkleur teruggebracht. Heel speciaal is, dat in de kerk een aantal grafzerken ondersteboven liggen. Deze oude stenen hadden te lijden van slijtage. Er was geen geld om daar iets aan te doen en als antwoord op een verzoek om financiële hulp werd de raad gegeven ze dan maar om te draaien. Na de kerk ook van binnen goed bekeken te hebben kwamen we weer terug op 't Zand, bij **Hendrikje Stoffels**. Een lief klein beeldje van de tweede vrouw van Rembrandt. Zij werd hier geboren in tegenstelling tot wat speciaal Amsterdamse geschiedschrijvers ons nog wel eens willen doen geloven. We waren letterlijk de stad rond gelopen. Was er nog meer te zien dan wat hier beschreven staat? Ja. Hoewel het "beschermde stadsdeel" slechts 5 ha. groot is, telt het ongeveer 70 Rijks- en Gemeentelijke monumenten. Volgens middeleeuwse gewoonte, zonder te denken aan een rooilijn, schots en scheef dooreen gebouwd langs kronkelige straatjes. De straatnamen vertellen een eigen verhaal. De Hozenstraat (Hose = Duits voor broek) heeft er waarschijnlijk mee te maken dat om Bredevoort de broeklanden lagen, de vochtige gebieden langs de Slinge. De Boterstraat, waar in 1904 de boterfabriek werd opgericht. 't Zand, de hoge zandplaat midden in de stad. De Officierenstraat herinnert aan de tijd van Maurits, die van Bredevoort een garnizoensstad maakte. Over de andere kant van Bredevoort "**Bredevoort Boekenstad**" vertel ik niets. Dat valt buiten het bestek van deze excursie. Die handel begon pas in 1993. Maar gaat U zelf eens kijken, het gehele stadje zal U aanspreken.

Na Hendrikje gingen we weer naar onze pleisterplaats café Bertram om van de lunch te genieten. Achterhoeks brood met een anijssmaakje, warm vlees, vis en leverschotel, verschillende broodsoorten en diverse soorten opsnit. Gegeten en gedronken werd uit grof aardewerken borden en bekens. Zeer speciaal. Nadat iedereen aangesterkt was, hadden we de tijd om op eigen gelegenheid nog even rond te kijken. Aan de nieuwe tassen waarmee de mensen weer bij de bus kwamen was te zien dat er diverse boeken zijn gekocht.

Bronkhorst

Als je bij de bus terugkomt, dan stap je in en als iedereen aanwezig is ga je rijden. De bestemming was dus Bronkhorst. Het kleinste stadje beweren ze daar, echter Staverden is het daar niet mee eens. Bronkhorst heeft als bijnaam "Dickensstad" en is een stad met geschiedenis. Gelegen aan de Hanze-weg Harderwijk/Doesburg. Het kreeg in 1472 stadsrechten. Ooit stond hier kasteel Bronkhorst. Nu staan er nog een oude kapel, een stadspomp, diverse oude boerderijen en de korenmolen. Deze had in vroeger tijden een slechte naam. Het was een zgn. dwangmolen, eigendom van de Heeren van Bronkhorst, waar de inwoners van Bronkhorst verplicht waren hun graan te laten malen. Als maalloon werd dan een deel van het meel achtergehouden. Het ommuurde Huis Ophemert ('t Hoge Huis, een boerderij met hoog woonhuis), is ontstaan uit een 14e eeuwse donjon. Nu wonen er nog geen 200 mensen, die leven in de boerderijen omgebouwd tot galerie of kunstwerkplaats. Toch was het voor mij en vele anderen een leuk weerzien. De reis terug verliep zonder moeilijkheden en keurig op tijd draaiden we de parkeerplaats weer op.

Een geslaagde excursie.

Dank aan de excursie-commissie, die deze dag werd uitgebreid met één lid. Zij bestaat nu uit de heren Jaap de Groot, Roelof van der Schaaff en Ton Numan.

Helpt u mee?

Zie de binnen-achterpagina van deze uitgave!!!

Harderwiekers en/of Hierders.

Een "vreemde Harderwieker".

Renate Uittien-Jacobs, werkgroep Genealogie

Harmen de Boer was een "vreemde Harderwieker", wonend in Harderwijk maar er niet geboren. Een "vreemde Harderwieker" is dus niet iemand die vreemd doet of vreemd gaat, maar iemand die er bijna z'n hele leven woont maar er niet is geboren. Iemand die korter in Harderwijk woont en er niet geboren is wordt een "vreemde" genoemd in plaats van een "vreemde Harderwieker". Harmen trouwde op 11-10-1865 te Harderwijk met Gerritje Kok, dochter van Peter Kok (**de stamvader van de bekende palingrokers Kok**) en Gerritje of Gaartje Reints Dekker.

Gerritje, de bruid, werd geboren in Harderwijk op 27-1-1844, om 11.00 uur v.m. in huis 685 in de Oosterwijk. Haar vader deed nog dezelfde dag aangifte op het stadhuis. Als getuigen nam hij Zeger Karszen, daghuurder en Peter Bruinink, visser, mee.

Harmen, 31 jaar, was volgens de huwelijksacte geboren in Ransdorp, van beroep visser en zoon van Joost de Boer en Annaatje Klein. Zijn ouders waren allebei al overleden. Bij nader onderzoek in de gemeente Ransdorp, bleek dat Harmen geboren was in Durgerdam, een klein vissersplaatsje aan de rand van het IJsselmeer, gemeente Ransdorp.

Durgerdam anno 1998

Zijn ouders waren 5 dagen na elkaar in januari 1842 overleden. Zijn broer Jelle de Boer, 26 jaar deed in beide gevallen aangifte van hun overlijden.

Harmen werd geboren op 30-10-1833, zijn vader was toen 41 jaar, van beroep visser en zijn moeder 39 jaar. Hij was dus op zijn 9e jaar al wees.

Behalve Jelle, had hij nog 2 broers, nl. Hendrik geboren 30 juli 1822 en Jacob geboren 8 september 1828, beide in Durgardam. Samen zijn ze naar Bunschooten gegaan en werkten daar als visser. Hendrik trouwde in Bunschooten op 18 juni 1853 met Anna ten Hooft. Hendrik overleed daar op 20 april 1882. Jacob trouwde op 21 november 1853 te Bunschooten met de weduwe van zijn broer. Hij overleed te Bunschooten op 2 april 1914.

Herman en Gerritje kregen samen 7 kinderen: Johanna geb. 17-6-1858 (Viechmarkt), Peter 5-8-1858 (Viechmarkt), Gerrit 14-11-1858 (Oosterwijk), Neeltje 5-2-1872 (Oosterwijk), Wilhelmina 5-8-1874 (Viechmarkt), Klaas 25-3-1879 (Oosterwijk), en Hannije 3-3-1887 (Kromme Oosterwijk). We komen aannemen dat ze steevast in hetzelfde huis woonden, dat op de hoek van de Viechmarkt en de Kromme Oosterwijk stond. Bij drie kinderen (Gerrit, Neeltje en Johanna) kan Herman niet zelf de geboorteaangifte doen, waarschijnlijk omdat hij op een reis was. Afkomstig Diksmat Hultjanen, stads heet- en vertoekundige, (bij de bevalling tegenwoordig geweest) naar het voor hem was. Hannije werd aangegeven door Annetje Catharina Choedde de Buur (achtgrootvader van Krijnpoet Lanmanne), stadswoedvrouw.

Twee het jongste kind geboren werd, was Herman vijf dagen ervoor overleden, aan typhoïde boerschen (zo vertelde een kleindochter). Hij overleed 26-2-1887 in de Kromme Oosterwijk. Zingaris Klaas Kok, van beroep visser en 59 gepensioneerde streek Jan Jansen, deden aangifte van het overlijden. Het zal toen voor Gerritje moeilijk geweest zijn de streeper aan elkaar te knopen. Gelukkig had ze twee grote zoons die hun vader konden vervingen met betreff de inkomsten. Misschien vertelde ze zelf wat hij met gerantien pellen en de weg doen voor andere mensen.

Peter trouwde in 1888 met Heintje Kluzeman; hij was de eerste die het roed verliet. Johanna trouwde in 1891 met Peter Buijsink, van beroep visser. Daarop volgde Gerrit in 1898 met Aartje van der Horst. In 1899 trouwde Neeltje met Gerrit Pelerman (visser). Wilhelmina in 1902 met Herman Cornelissen (visser). Hannije trouwde in 1908 met Marius Willem Pelerman (nachts Rijnus), visser. Klaas trouwde als laatste in 1907 met zijn nichtje Neeltje Kok, dochter van naam Klaas. Gerritje overleed op 20 februari 1936, 92 jaar oud. Ze is op de dag af 49 jaar weduwe geweest.

Nabewijzingen van deze "overende Harderwieler" worden nog steeds in Harderwijk en Hardna.

Van de werkgroep Genealogie.

De huwelijken van Harderwijk over de periode van 1811 tot 1930 zijn thans in de computer verwerkt. Totaal zijn 12.120 bruiden/bruidegoms opgenomen met hun wederzijdse ouders.

Voor de genealogen betekent dit een naslagwerk met ruim 24.000 namen!

Het is de bedoeling om bij voldoende belangstelling hiervoor een boek uit te geven. Uitgevoerd zoals de volkstellingen, dus voorzien van plastic schutbladen voor en achter en een ringband. Alleen al de huwelijken zelf beslaan 246 bladzijden. Samen met de index zal het boek ongeveer **350 bladzijden**, dus 175 pagina's bevatten.

Per boek, exclusief verzendkosten, voor leden bij vóórinschrijving fl. 42,50; daarna fl. 47,= en voor niet leden fl. 49,75.

U kunt uw bestelling opgeven aan de penningmeester, tel. 0341- 41 44 31

Van de Archeologische Werkgroep.

De Zeebeer.

Bij graafwerkzaamheden op het voormalige Harmonie-terrein werd in de maand november een oud stuk muur blootgelegd. De muur is 1.20 meter breed en 25 meter lang. Het metselwerk bestaat uit gele stenen.

De maat van de stenen is 21,8x10,6x5,2 cm. Aan het einde van deze muur bevindt zich een brok zandsteen als sluitstuk. De muur loopt in het verlengde van de zeebeer, die vanaf het Oude Blokhuis richting verzorgingshuis Randmeer loopt. Tevens werden resten van eiken-houten palen gevonden. Deze palen stonden twee aan twee opgesteld.

Op sommige plaatsen zaten tussen de palen planken. De palen stonden weer in het verlengde van de opgegraven muur.

De Archeologische Werkgemeenschap Nederland heeft de muur opgemeten en in kaart gebracht.

De muur is waarschijnlijk een stuk van de zeebeër. Deze zeebeër zorgde er voor dat het water van de stadgracht bij eb niet wegstromde. De muur en de soort stenen komen overeen met die van het zichtbare deel van de zeebeër aan de westzijde van de stad. Tegenwoordig bestaat de kop van de zeebeër hier uit rode stenen. Dit komt omdat bij bij stormvloed, o.a. in 1911 beschadigd en vernield is. De herstellingswerken hebben toen in rode stenen plaatsgevonden.

Bij het graven van de bouwput voor de molen werd een stuk van de zeebeër aan de noordkant van de stad gevonden. Deze bestaat ook uit gele stenen, die dezelfde maat hebben.

Zowel de zeebeër aan de west- als die aan de noordkant zijn stammen uit de tweede helft van de zestiende eeuw. Een plankaart van de vestingwerken van Harderwijk uit die tijd geeft het peil gevonden stuk weer.

Een nauwkeuriger onderzoek zal een beter licht moeten brengen op en wanneer de bouw en de verbouw van de fortificatiewerken aan de westzijde van de stad zijn verlopen. Bij dit onderzoek zal ook onderzoek moeten worden waarvoor de palen en de planten hebben gestaan en uit welke tijd die stammen.

De Gemeente Harderwijk heeft er voor om het restant van de muur te behouden. De vijfde zal daarom enige moeras moeten worden gerodden. Harderwijk juicht deze scopak van de gemeente van harte toe.

Van de redactie

Foto-uitgave van oud Harderwijk. Hebt u het al gezien?

Een prachtige uitgave. Grote luchtfoto's uit de jaren twintig tot zestig.

U kunt "Oud Harderwijk vanuit de lucht" inzien/kopen bij het Veld van Museum of boekhandel "Repro". De boeken kosten slechts fl. 25,- per stuk.

Gelezen in: "Een Eeuw van Nederland en de Nederlanders" onder de rubriek "Kroniek van 20 eeuwen vissersij"

1326. De Duitse koning Waldemar verloor de Nederlandse toestemming op bering in visserij voor de kust van Schonen, een zee-eiland aan de zuidkust van Zweden. Vooral vissers uit Kampen en Harderwijk zijn er schiel. Verder het gezegde dat "Kampen en Harderwijk op Schonen zijn geweest". In de 10de eeuw raakte de visserij op Schonen in vervul doordat de schiel bering hun inkomsten veranderden.

Van alles wat ver-eeuw-igd

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden publiceerden.

Is Oudejaarsdag 1999 de laatste dag van de 20e eeuw of beleven wij die dag pas op 31 december 2000? Daar wordt verschillend over gedacht, maar zeker is dat er over de datum 1 januari 2000 al heel wat pennen in beweging zijn gebracht. Er is ook al wel teruggeblikt op de (bijna) verstreken eeuw. In de krant van 1899 wordt er, behalve i.v.m. de begrotingen, nog weinig over het jaar 1900 geschreven. Wel wordt - enigszins vergelijkbaar met de computerproblemen van deze tijd - in een stukje over de Duitse posteries berichten, dat de poststempels ook in het nieuwe jaar alleen de cijfers van het jaar en niet het eeuwgetal te zien zullen geven. Na 99 voor 1899 komt dus 00 voor 1900. In Noord-Holland wordt in 1899, in een advertentie voor een te koop staande woning, gesteld dat de koopprijs uiterlijk 1 mei van de volgende eeuw moet zijn voldaan. (De verkoper bedoelde vermoedelijk 1 mei 1900. Indien de 20e eeuw pas op 1 januari 1901 zou beginnen, zou hij de opbrengst immers pas op 1 mei 1901 krijgen en dat was vast niet de bedoeling)

*Cantine der kolonialen
(uit: Harderwijk vertelt)*

Het militaire bedrijf blijft goed voor de nodige berichten. De volgende aanbestedingen worden gehouden: het wassen van de linnengoederen, levering van ligstro voor diverse garnizoenen, van tabak, pijpen enz. en van 200 HL aardappelen in de periode 1 november 1899 - 31 mei 2000. Formulieren voor deze levering zijn voor 4 cent te verkrijgen, maar inschrijving kan alleen op een gezegeld formulier van 26½ cent. Tabak en pijpen worden geleverd vanuit Amersfoort en Deventer, maar gelukkig kan

P. Raaijen uit Harderwijk nog wat verdienen aan de dam-, domino- en lottospellen die resp. fl. 2.30, fl. 1.30 en fl. 0,55 per stuk kosten. Op 26 oktober vindt een loting plaats voor de militie. Vrijstelling is mogelijk "wegens broederdienst of op grond van te zijn eenige wettige zoon". Wie aan de loting meedoet kan in het tehuis en logement voor militairen tegen matige prijzen koffie, brood en bier kopen. Op 23 december wordt een lijst gepubliceerd met 89 namen van lotelingen van de lichte 1900, van wie er 50 werkelijk in dienst moeten komen.

Koningin Wilhelmina en haar moeder hebben te paard de slotoefening bijgewoond van de militaire manoeuvres op de hei bij Uddel, Garderen en Speuld.

De heer J. Kevelam te Hierden heeft meegewerkt aan het vervoer bij de manoeuvres. (Er werd blijkbaar verteld, dat één en ander niet volgens het

boekje is gegaan). Kevelam weerspreekt deze geruchten in de krant; hij meldt ook dat alle inlichtingen hierover bij de secretaris of de gemeenteveldwachter zijn te verkrijgen.

Het Koloniaal Werfdepot geeft zo weinig te doen dat diverse gezinnen van kleermakers de stad hebben verlaten. Wel melden zich i.v.m. de Boerenoorlog Oostenrijkers, Zwitsers en Duitsers om zich te mogen verbinden voor de strijd in Transvaal. Zij denken blijkbaar dat Transvaal bij Nederland in plaats van bij Engeland hoort. In de Gereformeerde en de Hervormde kerk worden bidstonden gehouden. Het orgel speelde bij het begin en aan 't einde "de Volksliederen van onze stamverwanten en onze eigene", zo is te lezen.

Net als in veel andere plaatsen wordt er ook in Harderwijk een collecte voor Transvaal gehouden met intekenlijsten en open schalen. De opbrengst is fl 1020,70½, incl. fl 155,50 uit Hierden. Na een dienst in de kerk van de Protestantenvond wordt fl 27,19½ bijeen gecollecteerd.

Er dienen zich nog meerdere goede doelen aan. Eind oktober rekenen de Diakenen van de Ned. Herv. Gemeente op de offervaardigheid van stad- en geloofsgenoten. Er is veel nodig; door de groeiende behoeften is er jaarlijks een tekort. De Nieuwjaarscommissie collecteert op 27 en 28 november voor de uitdeling aan behoeftigen.

Leveranciers kunnen inschrijven voor de levering van groene erwten, gort en "inlandsch spek".

Zondagsschool Obadja wil met de Kerstdagen 500 leerlingen "enige feestvreugde bereiden"; aan ouders en andere kindervrienden wordt verzocht hieraan mee te werken; graag voor 15 december. Wie een bijdrage schenkt mag, evenals de begunstigers, bij de penningmeester gratis kaarten afhalen voor de kerstfeestviering op 24 december 's avonds. Anderen betalen hiervoor fl 0,25 per kaart. Gratis toegang is er om half 2 en 4 uur 's middags.

De vereniging van Oud-militairen wil "aan weduwen en weezen harer afgestorven leden een ruim kerstgeschenk doen toekomen".

Tengevolge van de streng ingevallen winter - midden december - zullen de brandstoffen i.p.v. met het Kerstfeest, nu al uitgedeeld worden.

Al eerder is de 21e Uniecollecte voor de "School met den Bijbel" gehouden; de opbrengst is fl 121,- maar er worden nog enkele nagiften verwacht.

Voor een vacature aan school C melden zich 6 sollicitanten; uit de voordracht van drie wordt mej. B.H. Vriezen te Gendringen benoemd. School E krijgt mej. G. van 't Slot als nieuw personeelslid. Ieder kan in de krant lezen of en zo ja hoeveel schoolgeld er voor de leerlingen op de diverse scholen verschuldigd is. Het bedrag is afhankelijk van inkomen en aantal leerlingen uit het gezin en natuurlijk van de school die bezocht wordt.

De jaarvergadering van de Christelijke Jongedochtersvereniging "Persis" wordt gehouden op 21 september 's avonds om half 7. Om 9 uur komen er taartjes en chocolade op tafel; dan begint de na-vergadering, die tot 01.00 (l) uur duurt en gevuld wordt met samenspraken en het zingen van liederen.

Op 20 september heeft de zomer op ruwe wijze afscheid genomen. Op de Boompjeswal zijn enige bomen door de bliksem getroffen en gedeeltelijk verbrijzeld. De 11e november woedt er een storm uit het N.W.-en met zwaar onweer en hagel- en regenbuien. De Wellen en de Groentjes komen snel onder water te staan; tot aan de volgende middag blijft het water aanhoudend wassen. Verscheidene kelders leken wel vijvers, zo meldt de krant. Bij het 20-jarig bestaan van de Harderwijkse IJclub werkt het weer mee. Op de Diepe Gracht wordt de 21e december een ijsfeest gehouden, waar ieder gecostumeerd of met lampions wordt verwacht. Aan het publiek wordt verzocht overdag niet op de gracht te schaatsen. 's Avonds is de toegang vrij, maar de prijsuitreiking om 21.00 uur aan het Badhuis is alleen voor leden toegankelijk. Aan de dames en heren worden resp. 8 en 5 prijzen uitgereikt. Bij de kinderen verdient er maar één een prijs, terwijl L. von Münching een prijs in de wacht sleept voor de mooiste verlichting: "een smaakvolle vereeniging van lampions en acyteleen lantaarns bewoog zich statig over de baan en deed de superioriteit van het acyteleen boven elke andere verlichting sterk uitkomen".

De naam Von Münching is begin december al in een advertentie genoemd; hij heeft de zaak in gas- en gloeilicht van N.W. Mens overgenomen. Brander, kousje en glas zijn voor fl 1,75 verkrijgbaar; een compleet apparaat kost fl 2,50.

Een andere overname betreft de boekenzaak van W.G. van Werkhoven door A. J. Wuestman. Laatstgenoemde haakt in op de aandacht voor

Transvaal door de aanbieding van "vier Transvaalschen vrijheidsliederen op zeer populaire wijzen" door M. A. Cageling voor prijzen per stuk variërend van 3 cent tot 1½ ct bij afname van 500 stuks.

De tabakshandel ziet ook brood in de Boerenoorlog. Bij P. Th. Huberts zijn degelijke 2 en 2½ cents sigaren van het merk "Transvaalsche Boer" te koop; een ander sigarenmerk is Laurens Janszoon Koster. Het roken van sigaren door kleine jongens, vaak onder het oog van de ouders, brengt een zekere P. tot het schrijven van een ingezonden brief waarin hij stelt: "verkoopers van sigaren (stinkstokken van 1 cent) moesten met die piepjonge smookers geen handel drijven". Het gaat over kinderen van 7 à 9 jaar, die hij kleuters noemt.

C. van Soest adverteert met blikgroente, o.a. stoof- en sleep-asperges en doperwtten; op maandag en vrijdag zijn er "versche gekookte bieten".

T. Smit, confiseur, levert boterletters en St. Nicolaasborstplaat.

P. Bronsveld Lzn heeft voor de winterdrankjes anjls-, slemp- en vanilletabletten.

Bij P. Poorter zijn kachelzeilen, karpotten en deurmatten te koop en daarnaast ook winteraardappelen voor fl 2.= tot fl 2.50 per mud.

W. Dirksen heeft mantels in de nieuwste modellen; het steeds toenemende debiet is de beste aanbeveling, zo laat hij weten.

R. P. ten Broek en J.S. Langen verkopen ook mantels. Zij hebben samen voor een dag de concertzaal afgehuurd, waar de mantels van 09.00 tot 22.00 uur te zien zijn, zo is in een gezamenlijke advertentie te lezen. Langen biedt o.a. ook fietscapes, kapers, kappes, lijffjes en cachets aan.

Op de najaarsveemarkt wordt voor vette koeien fl 88.= tot fl 145.= en voor guse- en melkkoeien fl 60.= tot fl 115.= betaald. Pinken en kalveren kosten fl 20.= tot fl 50.=; de prijs voor geiten en schapen is resp. fl 3,50 tot fl 6,50 en fl 6.= tot fl 9.=. Het klapstuk is een os voor fl 170.=.

Als de winter komt, beginnen de verenigingen weer, o.a. de naaivereniging "Algemeen Belang". Afgelegde maar nog bruikbare kleding om te verstellen kan worden afgegeven aan mej. Fesevür. In de Volksleeszaal is ook voor ieder wel wat te vinden: plaatwerken voor hen die niet of nauwelijks kunnen lezen en "Frandsche en Duitsche lectuur voor de beter onderrichten". De catalogus kost 15 cent, terwijl het leesgeld 2 ct per boek bedraagt. Er worden ook donateurs gevraagd.

Dr. Knap vraagt voor enige uren per dag een "netten jongen, ca. 15 jaar, die lust heeft huisknechtdiensten te leeren", terwijl een **meisje van middelbare leeftijd** zich aanbiedt als keukenmeid of meid alleen.

"Ideaal voor huismoeders en een groot gemak voor dienstboden": De geheele winter vrij van poetsen; laat uw kachels met vuurvaste, reukelooze kachellak vernissen". C. Müller Verwaren kan ervoor zorgen. Door B. en W. is, n.a.v. art. 60 van de Alg. Pol. Verordening, de Broeksteeg aangewezen voor het kloppen van tapijten, dagelijks van één uur voor zonsopgang tot één uur na zonsondergang.

Elke gebruiker van de gemeenteweide wordt verplicht voor elk beest een behoorlijk volgeladen kar stalmest te brengen. De mest zal worden gekeurd. Op de markt is een partij van 38 kg vet afgekeurd.

B. en W. delen mee, dat tussen 26 december en 1 januari kaarten voor de 10-jaarlijkse volkstelling zullen worden bezorgd. Ieder die te middernacht tussen 31-12 en 1-1 zijn werkelijke woonplaats heeft in Nederland of er tijdelijk verblijft, is verplicht te zorgen dat de goede kaart ingevuld wordt. Mannen en jongens krijgen een blauwe kaart en vrouwen en meisjes een witte. Bij tijdelijk verblijf is dit resp. een oranje en een roze kaart. De namen van de controleurs worden in de krant vermeld.

De Harmonie krijgt voor fl 1,- recognitie per jaar de beschikking over een eigen terrein. Een raadslid stelt voor enige banken te plaatsen.

De Kuipwal wordt voor fl 90,- per jaar verhuurd aan een zekere Klaassen.

B. en W. houden een aanbesteding voor de levering van 19000 lange en een gelijk aantal korte turven.

Uit het bos wordt nog steeds van alles meegenomen. De 22-jarige schoenmaker G.P. Gzn. krijgt 5 dagen hechtenis voor het stropen van dennennaalden. De 12-jarige arbeider J.V. Gzn. krijgt straf wegens het hakken van hem niet toebehorende dode dennenboompjes. H. van B. Bzn., 15 jaar, te Harderwijk - met oordeel des onderscheids - wordt ook veroordeeld wegens stroperij. Hij is een brutale jongen; zijn ouders weten geen raad met hem. Voor het overtreden van de IJkwet krijgt B. van B. te Harderwijk 50 cent boete of 1 dag hechtenis.

G.J.G. PGzn, vogelvanger, wordt veroordeeld voor dierenmishandeling. Hij heeft een vogel zo ruw van de lijmstok gerukt, dat het beest bijna geen veren meer overhield.

De 64-jarige logementhouder C.L E. K. heeft volgens betrouwbare getuigen - de agent J. Drost en de nachtwaker H. Brands - na sluitingstijd een koloniaal uitgelaten. Beklaagde ontkent dit en gaat in beroep; hij wordt vervolgens vrijgesproken.

Het Overveluwsch Weekblad en de Harderwijker Courant, resp. op weg naar de 56e en 18e jaargang, blikken gezamenlijk terug op wat wereldwijd, in het vaderland en in Harderwijk gebeurde. Zij wensen begunstigers en lezers een voorspoedig 1900 en eindigen met de nieuwe havenmond: "Moge een nieuwe welvaart daarmee in verband staan". Acht personen/zaken plaatsen een nieuwjaarsadvertentie, soms met een nu nog wél voorkomende wens maar in drie advertenties staat een tekst, die nu niet meer gebruikt wordt, n.l. "Met het Compliment van den Dag"